DOI: 10.33498/louu-2026-03-144

МЕДИЧНЕ ПРАВО

Ольга Омельченко

докторка філософії у галузі права,
завідувачка наукового відділу
дослідження прав інтелектуальної власності
та прав людини у сфері охорони здоров'я
Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України
(Київ, Україна)
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-3265-205X
olhap.omelchenko@ukr.net

УДК 347.77:[608.5:575.111]](100+477)(045)

ГЕНЕТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛЮДИНИ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Анотація. У статті авторка аналізує правову природу генетичної ідентичності людини та застосування цього терміна в законодавстві України. Законодавчо закріплені обмеження щодо неприпустимості втручання в геном людини з метою видозміни генома нащадків є утіленням міжнародного консенсусу щодо заборони модифікації генома через зародкову лінію. Водночас міжнародне та національне законодавство оперує низкою термінів: генетичні ознаки людини, генетична ідентичність людини, генетичний апарат людини, визначення яких не закріплені в нормативно-правових актах та щодо яких немає офіційного юридичного тлумачення.

Мета статті полягає в дослідженні правової природи генетичної ідентичності людини в контексті застосування відповідної термінології в законодавстві України.

Принципи, встановлені Загальною декларацією ЮНЕСКО про геном людини та права людини 1997 р., щодо визнання генома спадщиною всього людства в символічному сенсі, повага до людської гідності, недопущення дискримінації, захист від зловживань та ін. все ще залишаються головними детермінантами для визначення правових меж щодо маніпуляцій з геномом людини. Натепер норми міжнародного права та національного законодавства обмежені декларативними положеннями про заборону модифікації генетичної ідентичності суб'єктів через зародкову лінію, підкреслюючи цим ідентичність особи через її належність до людського роду як біологічного виду.

Визначеність поняття генетичної ідентичності людини, зокрема в юридичному контексті, має важливе значення з огляду на необхідність запровадження спеціальних умов та обмежень у зв'язку з опрацюванням генетичних даних і перспектив розвитку і практичного застосування технологій редагування генома людини, що потребує забезпечення належного захисту прав і законних інтересів суб'єктів відповідних правовідносин.

Ключові слова: генетична ідентичність людини; генетична інформація; геном; правове регулювання; інтелектуальна власність.

Доступність і зрозумілість понятійно-категоріального апарату права загалом і чинного законодавства зокрема є важливим елементом принципу правової визначеності, що своєю чергою є фундаментальною основою правозастосування та тлумачення відповідних норм права. Право традиційно розвивається навздогін суспільним відносинам. Поступ у сфері наук про

© Ольга Омельченко, 2026

життя наділяє людей новими можливостями, породжуючи сфери суспільних відносин, які потребують правового регулювання. Однією із таких сфер є суспільні відносини, які виникають щодо редагування генома людини та обробки генетичної інформації.

Як слушно зауважують І. Сенюта та С. Ясечко, 'спеціальний нормативний регламент щодо таких юридичних конструкцій, як "генетична інформація" та "генетичне тестування", в Україні лише починає формуватися'[1]. Хоча ідея застосування редагування генів для лікування хвороб або зміни ознак датується щонайменше 1950-ми роками та відкриттям подвійної спіралі ДНК[2]. Однак значні досягнення науки останніх десятиліть (у 2012 р. у США було подано дві патентні заявки на технологію редагування генома CRISPR[3], у 2020 р. Нобелівську премію з хімії отримали дві науковиці Е. Шарпентьє та Д. Дудна за відкриття інструменту в галузі генної інженерії CRISPR/Cas9, що широко відомий під назвою "генетичні ножиці"[4]) у цій сфері піднімають на поверхню різні аспекти редагування генома людини.

Вивченню змісту та правової природи генетичної інформації людини присвячені наукові праці І. Сенюти, С. Ясечко, О. Кохановської, Г. Крушельницької, Т. Михайліної та ін. Правові та етичні аспекти генетичної ідентичності людини досліджували Н. де Андраде, Ф. Гукуп, Ю. Ляв.

Аналіз наукових джерел показує дискусійність питання визначення змісту та правової природи генетичної інформації та генетичної ідентичності людини, а перспективи щодо маніпуляцій з геномом людини зумовлюють актуальність подальших наукових розвідок правової природи генетичної ідентичності людини для розвитку доктрини медичного права та формування науково обґрунтованих рекомендацій реформування законодавчого регулювання.

Мета статті полягає в дослідженні правової природи генетичної ідентичності людини в контексті застосування відповідної термінології у законодавстві України.

У Законі України "Про державну реєстрацію геномної інформації людини" закріплено визначення: геномна інформація людини – відомості про генетичні ознаки людини[5]. Щодо цього визначення С. Ісаєнко та ін. пропонують:

[1] І Сенюта, С Ясечко, 'Правове регулювання генетичної інформації та генетичного тестування в Україні: від правничої природи до реалізації особистих немайнових прав' [2025] 1(35) Медичне право 44–57 https://doi.org/10.25040/medicallaw2025.01.044.

[2] Y Zheng, Y Li, K Zhou, T Li, N J VanDusen, Y Hua, 'Precise genome-editing in human diseases: mechanisms, strategies and applications' [2024] 9 Signal Transduction and Targeted Therapy 47 https://doi.org/10.1038/s41392-024-01750-2.

[3] Catherine Jewell, Vijay Shankar Balakrishnan, 'The battle to own the CRISPR–Cas9 gene-editing tool' (April 21, 2017) <https://www.wipo.int/en/web/wipo-magazine/articles/the-battle-to-own-the-crisprcas9-gene-editing-tool-39957> (accessed 29.01.2026).

[4] Nobel Prize in Chemistry 2020 <https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2020/summary> (accessed 29.01.2026).

[5] Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX <https://zakon.rada.gov.ua/go/2391-20> (дата звернення 29.01.2026).

внести зміни до ст. 1 Закону України "Про державну реєстрацію геномної інформації людини" із закріпленням визначення "геномної інформації" в контексті цього закону як інформації, що підлягає реєстрації, що означає дані, та сформулювати цей термін у новій редакції: "генетична інформація людини (далі – генетична інформація) – дані про генетичні ознаки людини"[6].

Відповідно до ч. 9 ст. 10 Закон України "Про лікарські засоби" забороняється проведення клінічних досліджень у сфері генної терапії, що призводять до зміни генетичної ідентичності суб'єктів через зародкову лінію[7]. У ст. 6 Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" зазначено, що правова охорона не поширюється на процеси змінювання через зародкову лінію генетичної ідентичності людей[8]. Статтею 16 Конституції України встановлено обов'язок держави, з-поміж іншого, забезпечувати збереження генофонду Українського народу[9]. Детальне розкриття того, які дії вживає держава для виконання цього обов'язку, закріплено у ст. 29 Основ законодавства України про охорону здоров'я і це: комплекс заходів, спрямованих на усунення факторів, що шкідливо впливають на генетичний апарат людини, а також створює систему державного генетичного моніторингу, організовує медико-генетичну допомогу населенню, сприяє збагаченню й поширенню наукових знань у сфері генетики і демографії. Водночас цією статтею передбачено, що забороняється медичне втручання, яке може викликати розлад генетичного апарату людини[10].

У законодавстві Європейського Союзу також вживається термін "генетична ідентичність". Наприклад, відповідно до ст. 6 Директиви Європейського Парламенту та Ради 98/44/ЄС від 6 липня 1998 р. про правову охорону біотехнологічних винаходів непатентоспроможними визнаються процеси модифікації генетичної ідентичності зародкової лінії людей[11]. Положеннями Директиви Європейського Парламенту та Ради 2001/20/ЄС від 04 квітня 2001 р. "Про наближення законів, підзаконних актів та адміністративних положень держав-членів стосовно запровадження належної клінічної практики при проведенні клінічних випробувань лікарських засобів для вживання людиною" передбачено, що не допускаються жодні випробування генної

[6] S Iasechko, E Kokhanovskaya, I Senyuta, 'Genetic information: legal nature and conceptual and categorical apparatus' [2025] 3 Revista Jurídica unicuritiba 382–401.

[7] Про лікарські засоби: Закон України від 28.07.2022 № 2469-IX <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-20> (дата звернення 29.01.2026).

[8] Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII <https://zakon.rada.gov.ua/go/3687-12> (дата звернення 29.01.2026).

[9] Конституція України від 28 червня 1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 29.01.2026).

[10] Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII <https://zakon.rada.gov.ua/go/2801-12> (дата звернення 29.01.2026).

[11] Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1998/44/oj/eng> (accessed 29.01.2026).

pravoua.com.ua

терапії, які призводять до модифікацій генетичної ідентичності зародкової лінії суб'єкта[12].

Аналіз зазначених норм законодавства свідчить про те, що натепер чинне міжнародне та національне законодавство України оперує низкою термінів: геномна інформація, генетичні ознаки людини, генетична ідентичність людини, генетичний апарат людини, визначення яких не закріплені в нормативно-правових актах та щодо яких немає офіційного юридичного тлумачення. Оскільки згадувані терміни стосуються генома, доцільно визначити поняття генома людини.

У Загальній декларації ЮНЕСКО про геном людини та права людини[13] 1997 р. (далі – Декларація) (передумовами прийняття якої послугували, зокрема, наукові відкриття у сфері геноміки та подані у США патентні заявки на фрагменти генів людини, що викликало занепокоєння міжнародного співтовариства щодо комерціалізації людських генів та ін.[14]) вказано, що геном людини в символічному сенсі знаменує собою спадщину людства, при цьому визначення генома людини в Декларації не міститься. Проте в супровідному документі до Декларації – звіті Комітету урядових експертів з питань завершення розробки Декларації про геном людини вказано: '*у декларації поняття генома людини стосується як повного набору генів кожної людини – у подвійному значенні генетичного матеріалу (молекули ДНК) та генетичної інформації, – так і всього спектру генів, що складають людський рід*'[15].

Національний інститут дослідження генома людини, який є частиною Національних інститутів охорони здоров'я США визначає геном як: '*весь набір інструкцій ДНК, що знаходяться в клітині. У людини геном складається з 23 пар хромосом, розташованих у ядрі клітини, а також невеликої хромосоми в мітохондріях клітини. Геном містить всю інформацію, необхідну для розвитку та функціонування особи*'[16].

Отже, геном людини можна визначити як цілісну систему всього набору хромосом людського організму з усією інформацією, закодованою в молекулах ДНК, а відповідно така інформація є генетичними даними особи.

ПРАВО УКРАЇНИ • 2026 • № 3 • 144-154

[12] Directive 2001/20/EC of the European Parliament and of the Council of 4 April 2001 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States relating to the implementation of good clinical practice in the conduct of clinical trials on medicinal products for human use <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/20/oj/eng> (accessed 29.01.2026).

[13] Загальна декларація про геном людини та права людини 1997 р. <https://zakononline.ua/documents/show/199095___199160> (дата звернення 29.01.2026).

[14] F Kabata, D Thaldar, 'The human genome as the common heritage of humanity' [2023] 16 (1) Frontiers in Genetics 10–14 https://doi.org/10.3389/fgene.2023.1282515.

[15] Committee of Governmental Experts for the Finalization of a Declaration on the Human Genome: final report <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109176?posInSet=1&queryId=bfb21581-19d0-4d80-9578-cb0c1840e2c3> (accessed 29.01.2026).

[16] Eric Green, 'Genome' <https://www.genome.gov/genetics-glossary/Genome> (accessed 29.01.2026).

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) визначає генетичні дані як персональні дані, що стосуються вроджених або набутих генетичних ознак фізичної особи, надають унікальну інформацію про фізіологію чи здоров'я такої фізичної особи та такі, що отримані, зокрема, у результаті аналізу біологічної проби, взятої у відповідної фізичної особи[17].

Б. Довгаль і Т. Міхайліна зазначають: *'Розширене тлумачення геномної інформації людини можна сформулювати таким чином: це (1) персональні дані людини, (2) основним носієм яких є ДНК, (3) що містить відомості про розвиток та функціонування організму індивіда та (4) використовується для ідентифікації особи'*[18].

Ідентичність людини розглядається в багатьох аспектах: біологічна, національна, громадянська тощо. Наприклад, щодо відносин держави та людини йдеться про політико-правовий зв'язок та/або певну належність – громадянство, національність. Визначення української громадянської ідентичної та української національної ідентичності закріплені в Законі України "Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності"[19]. У Оксфордському академічному словнику англійської мови ідентичність визначено як 'характеристики, які роблять людину чи річ тим, ким вони є, та відрізняють їх від інших'[20].

Щодо генетичної ідентичності людини, то йдеться не про зв'язок чи усвідомлення особою належності до громадянства певної держави чи народу, а про належність особи до людського роду як біологічного виду, проте з характерними особливостями унікальними та індивідуальними для кожної окремої особи.

Ф. Гукуп (Floor M Goekoop) та ін., здійснивши аналіз використання терміна "генетична ідентичність", виокремили шість категорій значень його застосування в різних контекстах: походження та спадщина, особиста ідентичність, початок індивідуальності, конфіденційність і власність, ділянки ДНК, клітини та гени, і зауважують: *'Через різноманітність значень, з якими використовується та розуміється "генетична ідентичність", необхідні*

[17] Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) від 27.04.2016 <https://zakon.rada.gov.ua/go/984_008-16> (дата звернення 29.01.2026).

[18] Б Довгань, Т Міхайліна, 'Геномна інформація людини та її значення для ДНК-аналізу: правовий аспект' [2023] 1 Науковий вісник Херсонського державного університету 5–9 https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-1.

[19] Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX <https://zakon.rada.gov.ua/go/2834-20> (дата звернення 29.01.2026).

[20] Identity (Oxford Learner's Dictionary of Academic English) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/identity?q=identity> (accessed 29.01.2026).

pravoua.com.ua

подальші роздуми. Це вимагає медичних, правових, етичних та соціальних дебатів і скоординованої відповіді як на європейському, так і на глобальному рівнях"[21].

З огляду на зазначене використане законодавцем формулювання у ст. 29 Основ законодавства України про охорону здоров'я "медичне втручання, яке може викликати розлад генетичного апарату людини" залишає простір для питання, чи охоплюються "медичним втручанням", для цілей цієї статті, маніпуляції щодо редагування генома людини у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях.

У межах рекодифікації Цивільного кодексу України, що з-поміж іншого зумовлене потребою в узгодженні кодексу з сучасними суспільними викликами, що виникають внаслідок розвитку цифрових технологій, біомедицини та глобалізації інформаційних процесів, у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) № 14394 від 22.01.2026 (далі – проєкт ЦК України). У ст. 320 проєкту ЦК України пропонується закріпити право на генетичні дані. Водночас у ч. 5 цієї статті застосовується термін "втручання у геном людини" і зазначено: 'втручання у геном людини можливе лише у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях, якщо не має на меті внесення будь-якої видозміни в геном нащадків'[22]. Однак застосування терміна "втручання у геном людини" також породжує питання, що саме необхідно розуміти під втручанням у геном людини і чи це аналогічно редагуванню генома. Так, згідно з поясненням Всесвітньої організації охорони здоров'я редагування генома – це метод внесення специфічних змін до ДНК клітини або організму, що можна використовувати для додавання, видалення або зміни ДНК у геномі[23]. Враховуючи викладене, постає питання, чи охоплюється "втручанням у геном людини", наприклад, мітохондріальна замісна терапія (мітохондріальне донорство, донорство мітохондрій) – це один із методів штучного запліднення, репродуктивна технологія, що допомагає запобігти розвитку мітохондріальних захворювань у дітей, якщо їхні матері є носіями генних мутацій мітохондріальної ДНК[24]. З огляду на викладене "втручання" видається ширшим поняттям за редагування. Важливо конкретизувати термінологію з метою належного визначення правових меж щодо маніпуляцій з геномом людини.

[21] F Goekoop, C G van El, G Widdershoven, N Dzinalija, M Cornel, N Evans, 'Systematic scoping review of the concept of 'genetic identity' and its relevance for germline modification' [2020] 15(1) PLoS One https://doi.org/10.1371/journal.pone.0228263.

[22] Проєкт Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) № 14394 від 22.01.2026 <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528> (дата звернення 29.01.2026).

[23] Human genome editing (WHO) <https://www.who.int/health-topics/human-genome-editing?utm_source=chatgpt.com#tab=tab_1> (accessed 29.01.2026).

[24] Н Стефанишин, 'Три ДНК – одне дитя. Як працює мітохондріальне донорство, від чого рятує і чи дасть надію одностатевим парам?' (08 листопада 2025) <https://nauka.ua/article/tri-dnk-odne-ditya-shcho-take-mitohondrialne-donorstvo-i-chi-stane-vono-shche-odnim-sposobom-batkivstva-sered-lgbtk-lyudej> (дата звернення 29.01.2026).

Генетична ідентичність людини визначається біологічною індивідуальністю особи, наприклад, кольором очей, рисами, схильностями до захворювань і т. д., що в сукупності і поєднанні роблять кожну людину унікальною та відмінною від інших. Генетична ідентичність пов'язана з категорією "генетична інформація": де останнє є вираженням першого, яке відображається у формі даних (відомостей). Усі живі організми володіють генетичною інформацією, яка містить інструкції для їхнього розвитку, функціонування та розмноження[25].

У науковій літературі також наголошують на важливості розрізнення генетичної ідентичності та геномної ідентичності з огляду на те, що геном людини складається із двох "компонентів": ядерний геном, який успадковується від обох батьків і мітохондріальний геном – успадковується лише по материнській лінії. Тобто генетична ідентичність стосується лише функцій генів, а геномна ідентичність всього набору даних з ядра клітини та мітохондрій[26]. Г. Крушельницька зауважує про недоцільність ототожнювати генетичну та геномну інформацію людини, адже:

> <…> ген можна розглядати як нероздільне поєднання двох компонентів: матеріальної основи – молекул ДНК як фізичної основи, а також нематеріального змісту – інформації, що міститься в генах. На відміну від генів, матеріальним носієм геному є сама людина (жива чи мертва), її організм, виключений з цивільного обігу, тому видається, що геном людини слід ототожнювати безпосередньо з геномною інформацією[27].

Розрізнення генетичної ідентичності та геномної ідентичності має значення в контексті можливих маніпуляцій з геномом людини. На сьогодні існує міжнародний консенсус щодо заборони редагування генома зародкової лінії з метою продовження роду. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину у ст. 13 встановлює, що втручання з метою видозміни генома людини може здійснюватися лише у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях, і тільки якщо воно не має на меті внести будь-яку видозміну у геном нащадків[28]. Поки що жодна країна не надає прямого законодавчого дозволу на видозміну зародкової лінії з метою продовження роду. Наприклад, у Китаї, Великій Британії та США (використанням федерального фінансування, але не заборонено іншим чином) дозволено редагування

[25] D Matsumoto, W Nomura, 'The history of genome editing: advances from the interface of chemistry & biology' [2023] 59 Chemical Communications 7676–7684 https://doi.org/10.1039/D3CC00559C.

[26] Y Q Liaw, 'An analysis of different concepts of "identity" in the heritable genome editing debate' [2024] 27 Medicine, Health Care and Philosophy 121–131 https://doi.org/10.1007/s11019-023-10189-1.

[27] H Krushelnytska, 'Private-law definition of the concept and legal nature of human genetic information' [2023] 41(76) Cuestiones Políticas 400–418 https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.23.

[28] Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину 1997 р. <https://zakon.rada.gov.ua/go/994_334>(дата звернення 29.01.2026).

pravoua.com.ua

геному людини зародкової лінії в дослідницьких цілях (не з репродуктивною метою)[29].

У пояснювальній доповіді до Конвенції про захист прав людини та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину вказано:

> Прогрес науки, зокрема в пізнанні генома людини та його застосування, викликав дуже позитивні перспективи, але також питання та навіть великі побоювання. Хоча розробки в цій галузі можуть привести до великої користі для людства, зловживання цими розробками може поставити під загрозу не лише окрему людину, а й сам вид. Найбільшим страхом є навмисна модифікація генома людини з метою створення осіб або цілих груп, наділених певними характеристиками та необхідними якостями[30].

Проблематика визначення суті генетичної ідентичності людини має значення і щодо захисту прав інтелектуальної власності на винаходи, зокрема, але не виключно, щодо технологій редагування генома. Обробка генетичної інформації людини в наукових дослідженнях і патентування результатів таких досліджень перебувають у фокусі складних питань етики, меж майнових прав інтелектуальної власності, відкритості науки та балансу між колективним, коли йдеться про геном як спадщину людства, та індивідуальним, коли йдеться про особисті права особи.

Отже, аналіз положень Декларації, супровідних (пояснювальних) документів до неї та Конвенції про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенції про права людини та біомедицину та інших законодавчих норм свідчить, що йдеться про генетичну ідентичність людини, яку необхідно сприймати крізь призму біологізму (біологічного детермінізму) як природну цілісність, зумовлену генетикою, еволюцією, фізіологією. Законодавчо закріплена заборона видозмінювати геном людини через зародкову лінію корелює з положеннями Декларації про визнання генома основою початкової єдності людського роду і спадщиною людства, хоча й у символічному сенсі.

Щодо заборони редагування генома людини Н. Андраде зазначає, що ‘ця консервативна позиція необґрунтовано надає пріоритет нечіткому та недоведеному інтересу людства до “недоторканності” генома людини на шкоду будь-якому окремому інтересу людини до його “зміни”’[31].

Тобто генетичну ідентичність людини необхідно розуміти як *систему генетичних ознак особи, що об’єктивуються через генетичну інформацію,*

[29] F Baylis, M Darnovsky, K Hasson, T M Krahn, ‘Human Germline and Heritable Genome Editing: The Global Policy Landscape’ [2020] 3 The CRISPR Journal 365–377 https://doi.org/10.1089/crispr.2020.0082.

[30] Explanatory Report to the Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine <https://rm.coe.int/16800ccde5> (accessed 29.01.2026).

[31] N N G de Andrade, Human Genetic Manipulation and the Right to Identity: The Contradictions of Human Rights Law in Regulating the Human Genome’ [2010] 7 SCRIPT-ed 429–452.

закодовану у молекулах ДНК, і становлять основу її біологічної індивідуальності.

Висновки. Визначеність поняття генетичної ідентичності людини, зокрема в юридичному контексті, має важливе значення з огляду на необхідність запровадження спеціальних умов та обмежень у зв'язку з опрацюванням генетичних даних і перспектив розвитку і практичного застосування технологій редагування генома людини, що потребує забезпечення належного захисту прав і законних інтересів суб'єктів відповідних правовідносин, у тому числі й щодо охорони прав інтелектуальної власності на біотехнологічні винаходи (зокрема з метою більш чіткого розмежування між технологічним і природним).

Натепер норми міжнародного права та національного законодавства обмежені декларативними положеннями про заборону модифікації генетичної ідентичності суб'єктів через зародкову лінію. У науковій літературі генетична ідентичність людини розглядається в багатьох аспектах і значеннях та визначення її суті залишається дискусійним.

Від часу прийняття Загальної декларації про геном людини і права людини ЮНЕСКО 1997 р. відбувся фундаментальний поступ науки – знання, отримані в результаті повного секвенування генома людини в поєднанні із сучасними технологічними можливостями, створюють нові підстави розмірковувати над тим, що означає "бути людино" і що є природним і неприродним, прийнятним чи забороненим, у маніпуляціях з живою матерією і людським організмом, і чи генетична ідентичність людини залишається поза економічними, культурними, соціальними та іншими аспектами, що буде предметом подальших наукових досліджень.

REFERENCES

Bibliography

Journal articles

1. Baylis F, Darnovsky M, Hasson K, Krahn T M, 'Human Germline and Heritable Genome Editing: The Global Policy Landscape' [2020] 3 The CRISPR Journal 365–377 https://doi.org/10.1089/crispr.2020.0082.
2. de Andrade N N G, Human Genetic Manipulation and the Right to Identity: The Contradictions of Human Rights Law in Regulating the Human Genome' [2010] 7 SCRIPTed 429–452.
3. Goekoop F, van El C G, Widdershoven G, Dzinalija N, Cornel M, Evans N, 'Systematic scoping review of the concept of 'genetic identity' and its relevance for germline modification' [2020] 15(1) PLoS One https://doi.org/10.1371/journal.pone.0228263.
4. Iasechko S, Kokhanovskaya E, Senyuta I, 'Genetic information: legal nature and conceptual and categorical apparatus' [2025] 3 Revista Jurídica unicuritiba 382–401.
5. Kabata F, Thaldar D, 'The human genome as the common heritage of humanity' [2023] 16 (1) Frontiers in Genetics 10–14 https://doi.org/10.3389/fgene.2023.1282515.
6. Krushelnytska H, 'Private-law definition of the concept and legal nature of human genetic information' [2023] 41(76) Cuestiones Políticas 400–418 https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.23.

7. Liaw Y Q, 'An analysis of different concepts of "identity" in the heritable genome editing debate' [2024] 27 Medicine, Health Care and Philosophy 121–131 https://doi.org/10.1007/s11019-023-10189-1.
8. Matsumoto D, Nomura W, 'The history of genome editing: advances from the interface of chemistry & biology' [2023] 59 Chemical Communications 7676–7684 https://doi.org/10.1039/D3CC00559C.
9. Zheng Y, Li Y, Zhou K, Li T, VanDusen N J, Hua Y, 'Precise genome-editing in human diseases: mechanisms, strategies and applications' [2024] 9 Signal Transduction and Targeted Therapy 47 https://doi.org/10.1038/s41392-024-01750-2.
10. Dovhan B, Mikhailina T, 'Henomna informatsiia liudyny ta yii znachennia dlia dnk-analizu: pravovyi aspekt' [2023] 1 Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu 5–9 (in Ukrainian).
11. Seniuta I, Yasechko S, 'Pravove rehuliuvannia henetychnoi informatsii ta henetychnoho testuvannia v Ukraini: vid pravnychoi pryrody do realizatsii osobystykh nemainovykh prav' [2025] 1(35) Medychne pravo 44–57 (in Ukrainian).

Websites

12. Green E, 'Genome' <https://www.genome.gov/genetics-glossary/Genome> (accessed 29.01.2026).
13. Human genome editing (WHO) < Oan genome editing .ealth-topics/human-genome-editing?utm_source=chatgpt.com#tab=tab_1> (accessed 29.01.2026).
14. Identity (Oxford Learner's Dictionary of Academic English) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/identity?q=identity> (accessed 29.01.2026).
15. Jewell C, Balakrishnan V S, 'The battle to own the CRISPR–Cas9 gene-editing tool' (April 21, 2017) <he battle to own the CRISPR–Cas9 gene-editing tool' (April le-to-own-the-crisprcas9-gene-editing-tool-39957> (accessed 29.01.2026).
16. Nobel Prize in Chemistry 2020 <https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2020/summary> (accessed 29.01.2026).
17. Stefanyshyn N, 'Try DNK – odne dytia. Yak pratsiuie mitokhondrialne donorstvo, vid choho riatuie i chy dast nadiiu odnostatevym param?' (08 lystopada 2025) <https://nauka.ua/article/tri-dnk-odne-ditya-shcho-take-mitohondrialne-donorstvo-i-chi-stane-vono-shche-odnim-sposobom-batkivstva-sered-lgbtk-lyudej> (accessed 29.01.2026) (in Ukrainian).

Olha Omelchenko

HUMAN GENETIC IDENTITY: LEGAL NATURE AND LEGAL TERMINOLOGY

Abstract. In this article, the author analyzes the legal nature of human genetic identity and the use of this term in Ukrainian legislation. Legislatively established restrictions on the inadmissibility of interference with the human genome for the purpose of modifying the genome of descendants embody the international consensus on the prohibition of genome modification through the germ line. At the same time, international and national legislation uses a number of terms: human genetic characteristics, human genetic identity, human genetic apparatus, the definitions of which are not enshrined in regulatory legal acts and for which there is no official legal interpretation.

The purpose of this article is to examine the legal nature of human genetic identity in the context of the use of relevant terminology in Ukrainian legislation.

The principles established by the 1997 UNESCO Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights regarding the recognition of the genome as the heritage of all humanity in a symbolic sense, respect for human dignity, non-discrimination, protection against abuse, etc.,

ПРАВО УКРАЇНИ • 2026 • № 3 • 144-154

remain the main determinants for defining the legal limits on manipulation of the human genome. Currently, international law and national legislation are limited to declarative provisions prohibiting the modification of the genetic identity of individuals through the germ line, thereby emphasizing the identity of a person through their belonging to the human race as a biological species.

The definition of the concept of human genetic identity, particularly in a legal context, is important given the need to introduce special conditions and restrictions in connection with the processing of genetic data and the prospects for the development and practical application of human genome editing technologies, which requires ensuring adequate protection of the rights and legitimate interests of the subjects of the relevant legal relations.

Keywords: human genetic identity; genetic information; genome; legal regulation; intellectual property.